

BOQONNAA LAMA

OL'AANTUMMAA SEERAA

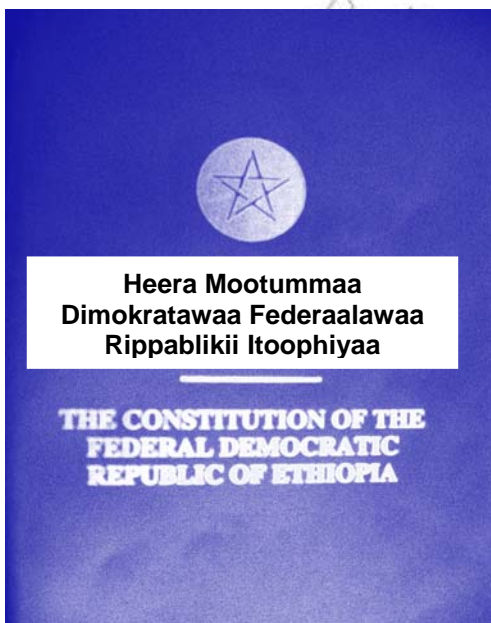
Kaayyoo Boqonichaa :

Boqonnaa kana erga barattanii booda;

- Maalummaa heeraa fi seerota biroo ni hubattu .
- Barbaachisummaa ol'aantummaa seeraa ni qayyabattu .
- Seerotaa fi danbiiwwan mana barumsaaf maaliif akka barbaachisan ni beektu.

2.1. Heerri Maaliidha?

- *Heera yoo jedhamu dhageessanii beektuu?*
- *Faayidaan heeraa maalii?*

Fakkii 2.1 Heera Mootummaa DFRI

Heerri dokimantii biyya tokko keessatti dhimmoonni siyaasaa, dinagdee fi haawaasummaa hundaaf qajeelfamaan seerri tumamee kan keessatti ibsamudha. Haala biraan yoo ibsamus heerri walabummaa fi mirga lammiwwanii kan keessatti ibsamu dha. Akkasumas, heerri sirna bulchiinsa biyyaa fi dhimmoota dinagdee fi haawaamummaa mul'isa. Heerri seera ol'aanaa biyya tokkoo kan ta'ee madda aangoo bulchiinsaati .

Seerota hundaaf bu`uurri heera. Seerri fi adeemsi kamiyyuu heera biyyaa wajjin walsimachuu qaba.

Itoophiyaan, heera mataa ishee qabdi. Heerri Itoophiyaa sirna ijaarsa caasaa feederaalawa hordofa. Kunis, sabaa fi sab lammoonni abbaa aangoo ta'uu isaani mirkanesseera.

Gilgaala 1

Gaaffilee armaan gadii irratti mari'adhaa.

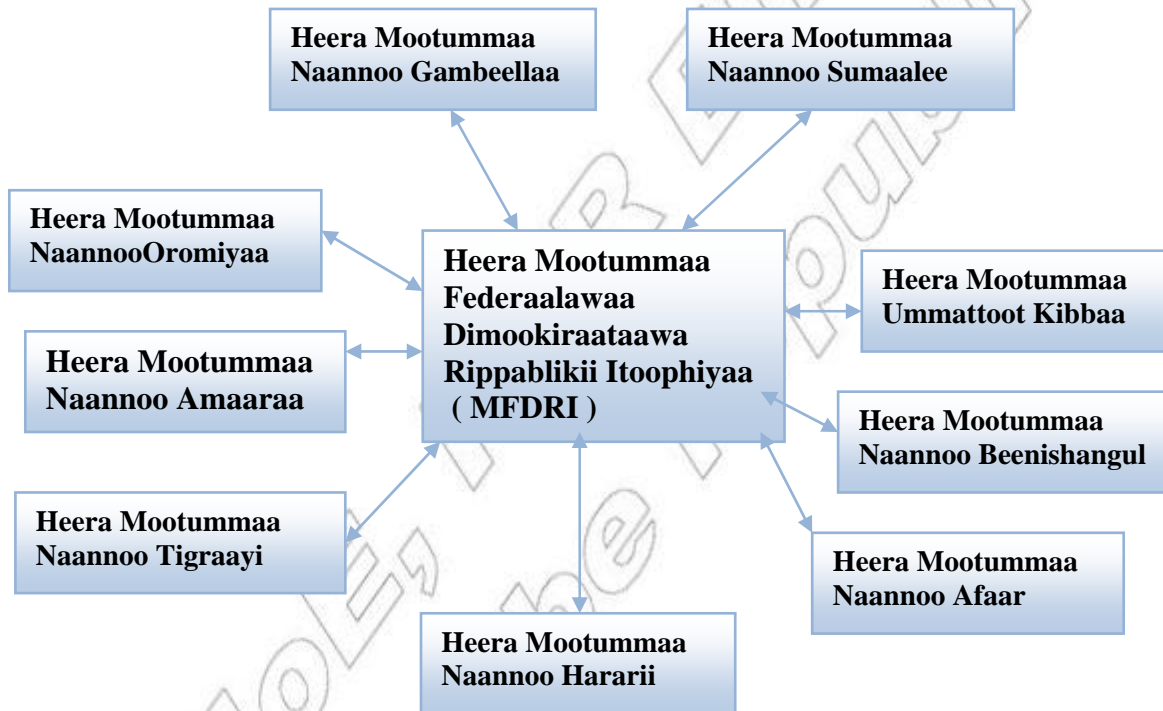
1. Heerri maaliidha?
2. Heerri maaliif barbaachisa?

2.1.1 Barbaachisummaa Heeraa

Heerri lammiilee biyya tokkoof faayidaa adda addaa kenna. Fakkeenyaaf lammiiileen mirga isaanitti akka fayyadamaaniif akaa itti gaafatamummaa isaanii ba'an gargaara. Mootummoonillee aa-

ngoo fi itti gaafatamummaa isaa hubachuun akka hojiirra oolchu gargaara. Keessumaa, heerri dimookiraatawaa lammiiileen fedhii fi jaalalaa isaaniin bakka bu'oota filataniin akka bulan godha.

2.1.2. Heerota Mootummaa Naannoolee

- *Chaarti armaan olii irraa maal hubattu?*

Heerri sadarkaa mootummaa federaala-waatiin qophaa'u seera ol'aanaa ta'uun tajaajila jechuun keenya ni yaadatama. Naannooleen ofii of bulchuu kan isaan dandeessisu heera mataa isaanii qabu. Heerri mootummaa naannoolee heera mootummaa federaalaa bu'uura godhachuun qophaa'a. Haata'u malee, naannooleen haala qabatamaa naannoo isaanii hubannoo fi xiyyeeffannaa keessa galchuun heera mataa isaanii qopheeffatu .

Gilgaala 2

Gaaffilee armaan gadii irratti mari'adhaa.

1. Seerri maaliif? kaayyoo maaliif qophaa'a?
2. Heera jechuun maal jechuudha?.
3. Biyya tokkoof heerri maaliif barbaachisa?
4. Naannooleen heera mataa ofi qabuu?

2.1.3 Seerota fi Dambiiwwan

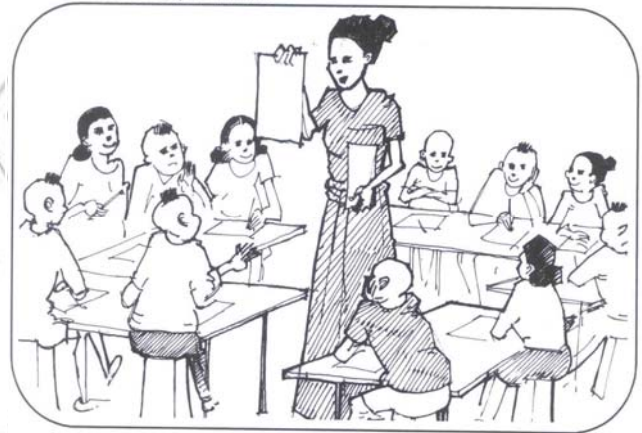
- *Seerri Kaayyoo maaliif qopha'a?*
- *Heeraan ala seeronni biroo jiraachuu kan danda'an haala kamiin ?*

Heera cinaatti seerota, dambiiwwanii fi qajeelfamoota baay'eetu jira. Isaanis, kan qophaa'an hundayyuu ol kan ta'e, heera irratti bu'uuureffataniti. Naannoo jireenya hawaasa hundaa keessatti waliigaltee fi waldanda'anii jiraachuuf seerri baay'ee barbaachisadha.

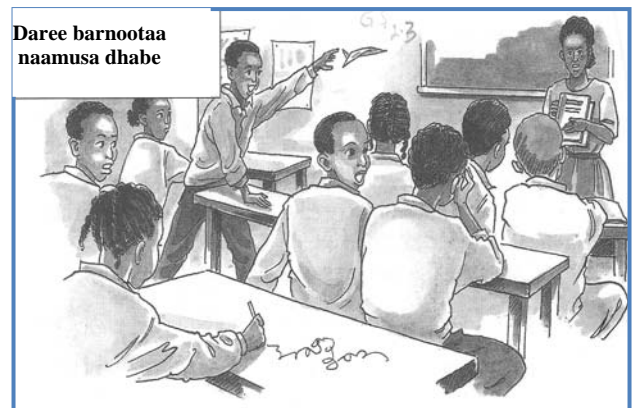
Kaayyoowwan seeraa ijoo keessaa muraasni kanneen armaan gadii ta'u;

- Mirgoota bu'uuraa namummaa fi dimookraasii kabachiisuu
- Haqummaa fi walqixxummaa mirkaneessuu.
- Walitti bu'iinsa karaa nageenyaan hiikuu
- Nageenyaa fi tasgabii mirkaaneessuu

2.1.4. Dambiiwwan Mana Barnoota

Fakkii 2.2. Daree Barnootaa seeraa fi dambiin hogganamuu (maddi; "AED/Beso instructional Kite")

Fakkii 2.3. Daree barnootaa seeraan hin hogganamne (maddi;Maakmiilaan kitaba Ingiliffaa kutaa 3ffaa)

- *Fakkii " 2.2. fi 2.3. irraa maal hubattan?*
- *Adeemsa baruu barsiisuu daree kami keessatti adeemsfamuutuu bu'aa qabeessa ta'u danda'a?*
- *Isin kan filattan adeemsa baruu barsiisuu daree isa kamiiti?*

Mana barnootaa tokko keessatti barbaachisummaa seera ittiin bulmaataa sababoota mirkaneessan keessaa kanneen armaan gadii tuquun ni danda'ama .

- Adeemsa baruu barsiisuu seera qabeessa gochuuf
- Barattoota gidduutti walqixxummaa mirkaneessuuf
- Yerootti seeraan fayyadamuuf
- Haala hoggansaa fi hojimaata mana barumsaa bu'aa qabeessa gochuu fi kkf.

Mana barnootaa tokko keessatti seeraa kabachisiisuun yoo hin jiru ta'e mirgi barattoota hin kabajamu, rakkooleen naamusaa bal'inaan ni uumamu, yeroon ni qisaasa`a, adeemsi baruu barsiisuu bu'aa qabeessa hin ta'u.

Gilgaala 3

Gaaffilee armaan gadii irratti mari'adhaa.

1. Barbaachisummaa seera ittiin bulmaata mana barumsa irratti mari'adhaa.
2. Mana barnootaa keessatti seeraa kabachisiisuuf dambiin osoo hin jiraanne rakkoo maaltu uumamaa?

2.2 Ol'aantummaa Seeraatiif Bitamuu

2.2.1 Maalummaa

Ol'aantummaa Seeraaf Bitamuu

- *Ol'aantummaa seeraaf bitamuu jechuun maal jechuudha?*

Ol'aantummaa seeraa jechuun, lammiiileen kamiyyuu, abbootii aangoo dabalatee ol'aantummaa seeraatti amanuu fudhachuu akka qabaniif, seerri hundayyuu ol ta'uu akka qabu kan agarsiisu dha.

Kunis, namni hunduu seera duratti walqixxee ta'uu mirkaneessa. Ol'aantummaan seeraa sirna dimookiraasiitiif utubaa ta'uun tajaajila .

Gilgaala 4

Gaaffilee armaan gadii gareen erga irratti mari`attaniin booda gabaasa gabaabaa barreeffamaan dhiheessaa.

1. Ol'aantummaa seeraa jechuun maal jechuudha?
2. Ol'aantummaan seeraa maaliif barbaachisa?

2.2.2. Ol'aantummaa Seeraaf Bitamuun Maaliif Barbaachisa?

- *Sabaaboonni ol'aantummaa seeraaf bitamun barbaachiseef tarreessaa?*

Lammiileen nageenyaa fi gammachuun akka jiraatan ol'aantummaan seeraa barbaachisaadha. Ol'aantummaan seeraa, mirgoonni lammiilee karaa kamiiniyyuu akka hin sarbamne wabii ta'a. Mana barumsaatti, ol'aantummaan seeraa kabajamuun, hoggantoonni mana barumsaa, barsiisonnii fi barattoonni hojii isaanii seeraan ala akka hin raawwanne godha. Mirgi barattootaa gama kamiinuu akka hin sarbamne ni godha.

Biyya tokko keessatti seerri ol'aanaa ta'uun yoo hin hojjanne, lammiileen ol'aantummaa seeraaf yoo hin bitamne;

- Warri humna hin qabne fkn daa'imman fi manguddoonni rakkoo adda addaatiif saaxilamu
- Dirqiin gudeeduun, mirgi daa'immaanii kabajamuu dhabuun , qabeenyi namaa saamamuunii fi k.k.f.uumauu ni danda'u.
- Abbootiin humnaa ni baayyatu, kanneen humna hin qabne ni miidhu, raaawwiin seeraan alaa ni baay`ata, nageenyi ni bada, tasgabbiin ni dhabama.

Dallansuu Obbo Namoomsaa

Waggaa darbee eegalee mana barnootaa "Idigati Basiraa" keessaatti qabeenyi barattootaa baay'innaan ni bada. Dareewwan hundayyuu keessaa

barataan qabeenyi jalaa hin badiin muraasa. Obbo Namoomsaa Tumsaa ijoollee sadi mana barumsaa kanatti baratan qabu. Akka tasaa ijoollee obbo Namoomsaa sadanuu jalaa yeroo hundaa qabeenyi ni hatama. Kana irraa ka'uun Obbo Namoomsaan baay'ee waan aaraniif gara waajjira dura bu'aa mana barnootaa deemuun " Manni barnootaa kun seera hin qabuu? yookaan seera hin kabajuu? Barattoota seeraan ala ta'an hin to'atuu?, manni barnootaa akamitti madda balleessitootaa ta'uu danda'a?" jechuun gaaffiiwwan gaddaa dhiyeessan.

Barataa kutaa 5ffaa kan ta`e kiirubeel kan jedhamu, borsaan isaa yemmuu sakatta`amu, meeshaaleen barattoota muraasaa boorsaa isaa keessatti argaman. Kana irraa kan ka'e abbaa isaa akka fidu taasifame.Barataan kun yoo qoratamu dhugaa baasee hime. Gochi hattummaa fi dhoksuun raa-wwaataa ture kun waan cimina itti fakkateef qofa ta'uu ibsuun, akka dhiifamni taasifamuuf gaafate. Haala kanaan lamaffaa gocha kana fakk-aatutti akka hin deebine gorsuun dhi-ifamni godhameef.

Yeroo kana irraa jalqabee barattoota hedduu biratti meeshaaleen nu jalaa bada jedhanii yaadda'un hafee nageenyaan barachuu eegalan.

Gilgaala 5

Dubbisa armaan olitti dhiyaate bu'uura godhachuun gaaffiilee dhihaatan deebisi.

1. Manni barnootaa keessan mana barnootaa armaan olitti dhihaate wajjin yoo madaaltan sadarkaa maalii irra jira?
2. Obbo Namoomsaa Tumsaa, mana barnootaa " seerri hin jiru, moo seerri hin kabajamu?" jechuun yoo gaafatan maal jechuu isaaniidha?
3. Amala `kiruubeel` akkamitti ilaaltan? Irratti mari'adhaa.

2.2.3 Maalummaa Seeraa Duratti Walqixxummaa Lammiilee

- *Lammiileen seera duratti walqixxeedha jechuun maal jechuudhaa?*

Lammiileen seera duratti walqixxeedha jechuun, lammiilee gidduutti garaagarummaan osoo hin jiraatiin namni hunduu sirna keessatti murtii argatu jechuudha.

Namni kamiyyuu yoo yakka yoo kaan badii raawwate seeraa bira iitti walqixxa itti gaafatamummaa qaba jechuudha. Nageenyaa fi walkabajuun jiraachuudhaaf seerri barbaachis-aadha. Seerri nama hun daa ijaa tokkoon ilaala. Waan kana ta'eef barattoonnii fi hawaasni mana barumsaa waa'ee

ol'aantummaa seeraa sirriitti beekuu qabu. Ol'aantummaan seeraa akka kabajamuu fi seerri akka hojii irra oolu, gareen hawaasaa hunduu deeggarsa gochuu qabu. Akkasumas, deeggarsaa fi hordoffii qaamolee hoggansa irra jiranii gaafata.

Gilgaala 6

Gaaffiilee armaan gadii irratti mari'adhaa .

1. Ol'aantummaa seeraa jechuun maal jechuudha?
2. Ol'aantummaa seeraaf bitamuun maaliif barbaachisaa ?
3. Lammiileen seera duratti walqixxeedha jechuun maal jechuudha?
4. Seerri ol'aantummaaayoo hin arganne, maaltu uumama?

2.3 Naamusa

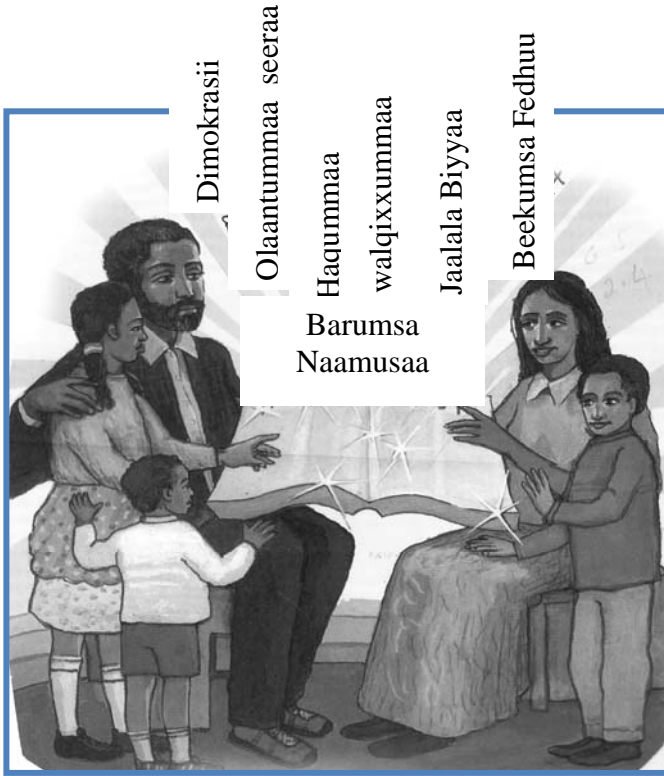
2.3.1. Naamusni Maali?

- *Maatiin keessan isiin galatoomfatee yookaan ceepha'ee beekaa ?*
- *Yoo maal maal gootan galateeffatamtuu?*

Naamusni:

- Safartuu amala sirrii ta'eef kan sirrii hin ta'inii ti .
- Yaadni yookaan gochi tokko fudhatama qabaachuu yookaan dhabuu, gaarii yookaan gadhee, sirrii yookaan dogoggorri kan ittiin ibsamuudha.

- Wantoota nama galateeffachiisan yoo raawwanne amala gaarii , waantoota ceephisiisan yoo raawwane amala gadhee ta'uu nutti mul'isa .

Fakkii 2.4. Maatiin gaarii bu'uura naamusa gaariiti .

(Maddi; Komiishinii Naamusaa fi Farra Malaammaltummaa Federaalaa)

- **Fakkii armaan oli irraa maal hubattan?**

Ibsitoota amala gaarii sadarkaa maatiitti raawwachuu qaban keessaa ijoowwan kan ta'an kanneen armaan gadiiti.

1. Haadhaa fi Abbaa Kabajuu

- Yeroo haadhaa fi abbaan keenya nu gorsan obsaan dhageeffachuu fi gorsa isaanii hojiirra oolchuu.

- Humna maatii keenyaa hubachuun fedhii keenyaan walsimsiinee ibsachuu.
- Haadhaa fi abbaa keenya yoo alaa galan lafaa ol ka'uun kabajaan simachuu.
- Hojii dandeenyu irrati hirmaachuun maatii gargaaruu fi k.k.f....

2. Hangafa Kabajuu

- Miseensota maatii wajjin walkabajuu fi waljaalachuu.
- Miseensa maatii umriin nu caalu kabajuu.
- Obboleessa , obboleettii fi miseensota maatii biroollee kabajuu fi jaalachuu.

3. Itti Gaafatamummaa keenya Galmaan Gahuu

- Qulqulina ofii eeguu (harka , fula , miilaa fi rifeensa kkf . dhiqachuu, qulqullina qaama keenya eeguu, qeensa qorachuu, uffataa miicachuu, iddoo qulqullina hin qabne taa'uu irraa of qusachuu fi k.k.f)
- Barumsa seeraan hordofuu (hojii manaa dalaguu, qo'achuu, waan ifa hin tanee gaafachuu, barsiisota kabajuu, waliirra barachuu fi kkf.)

Gilgaala 7

Gaaffilee armaan gadii deebisi

1. Amalli gaarii maalli?
2. Amaloota gaarii sadarkaa maatiitti raawwatamu keessaa kanneen mana barnootaa keessatti ibsamaniin ala kan jiran qabxiwwan armaan gadiif fakkenya sadi sadi kenni.

A/ Haadhaa fi abbaa kabajuu kan ilaalan

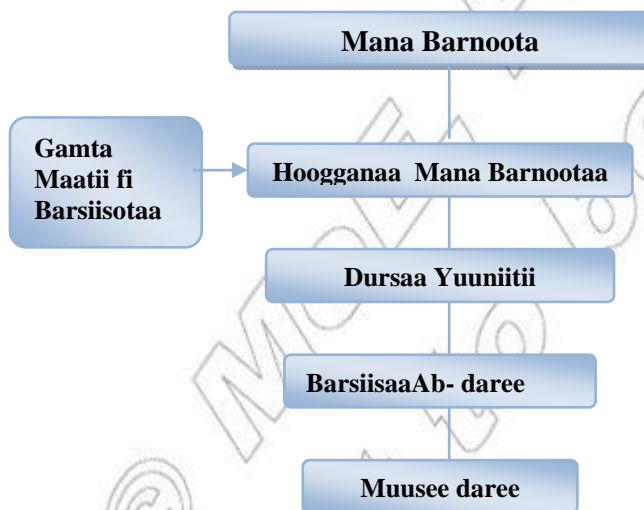
B/ Hangafa kabajuun kan walqabatan

C/ Qulqullina dhuunfaa eeggachuun kanneen ilaalatan

2.4 Aangoo

2.4.1 Maalummaa Aangoo

- *Mana barumsaa keessanitti aangoo ol'aanaa kan qabu eenyuudha ?*

Mana hojii yookaan mana barnootaa tokko keessatti namoonni sadarkaa hojii adda addaa irratti ramadaman maal maal akka raawwatan kan agarsiisu aangoo jedhama.

2.4.2 Maalummaa Fi

Barbaachisummaa

Daangeeffama Aangoo

- *Aangoo daangeessuun faayidaa maalii qaba?*

Aangoo ilaalchisee, abbaa fi haati karaa ni ta'a jedhaniin ijoollee fi maatii isaanii bulchuuf aangoo qabu. Akkasumas, dura bu'oonni manneen barnootaa, barsiisotaa fi barattoota hoogganuuf aangoo qabu. Haaluma kanaan, muuseewwan daree nageenyaa fi tasgabbi darree barnootaa eegsisuu qabu. Haa ta'u malee, aangoo kana akka fedhii isaanitti itti fayyadamuu hin danda'an. Aangoo fi itti gaafatamummaan nama tokko kan wagitu ta'uu qaba.

Namni itti gaafatamummaa ol'aanaa qabu, aangoos ol'aanaa qabaata. Barsiisaa fi dura bu'aan mana barnootaa aangoo walqixxee hin qabaatan. Dura bu'aan mana barnootaa dhimmoota mana barumsaa hedduu irratti itti gaafatamummaa waan qabuuf aangoo kana raawwachisuu danda'u qaba.

Ittigaafatamaan kamiyyuu aangootti seeraan fayyadamuun irraa eegama. Aangootti seeraan fayyadamuu dhabuun daangaa aangoo darbuu jedhama. Sabaaba kanaan ol'aantummaan seeraa ni caba. Haalli kun lammiilee irratti miidhaa waan fiduuf qaama kana raawwate seeraan akka ittigaafatamu isa taasisa.

Gilgaala 8**Gaaffilee armaan gadii deebisi**

1. Aangoon maaliidha?
2. Aangoo daangessuun maaliif barbaachisa?
3. Aangoon muussee dareef kennamu osoo daangefamuu baatee rakkoo maaltu uumamuu danda'a?
4. Barsiisaan tokko barattoota daangaa malee yoo adabe maaltu uumamuu danda'a?

2.5 Iccitii

- *Waan namni tokko iccitii jedhee isinitti hime yaadachuu dandesstuu?*
- *Icciti isinitti himame namaa birootti himtanii beektuu?*

Iccitiin dhimma nama tokkoo yookaan hiriyoota gidduu yookaan maatii yookaan garee namoota dhimmoota adda addaan hariiroo qaban gidduutti eegamuu fi beekamuu qabu ta'ee, kan namoota biroof darbuu yookaan beekamuu hin qabneedha. Odeeffannoo nama tokko irraa gara nama birootti darbu nama dubbatu yookaan dhaga'u irratti miidhaa kan qaqqabsiisu ta'uun isaa yoo tilmaamame yookaan mirkanaa'e malli dhimma kana ittiin dhoksanii qabatan icciitii jedhama.

2.5.1 Iccitii Dhuunfaa

- *Iccitiin dhuunfaa maalii?*

Iccitii Qisaassessuu

Abbaan manaa aadde Qalamuwaa, Obbo Zamadkun, haati manaa saanii iccitii eeguu fi eeguu dhabuu ishee madaaluuf mala tokko uume. Iccitii isheetti himamu nama kamittiyyuu akka hin himne waadaa seensiseenii, “Halkan har`aa buuphaan dhale” jedhee buuphaa reefuu buute itti mul`se. Aadde Qalamuwaanis, bariisaa sanatti, hiriyyaa ishee waadaa seen-sistee, “Abbaan manaa koo halkan kaleessaa buuphaa lama dhale” jettee itti himte. Hiriyaan kunis, hiriyyaa ishii kan birootti waadaa seensistee.

“Abbaan manaa abaluu buuphaa sadi dhale” jettee himte. Oduun kunis haala kanaan baay`achaa deemeeti, obbo Zamadkun qe`ee jiraatanitti namni marti quba isaanitti qabe. Dhumarrattis oduun kun gurra obbo Zamadkuun bira ga`e. Obbo Zamadkuunis, oduu kana akkuma dhaga`aniin, balaan ofii kootiin ofitti fide, qe`ee itti kabajmee jiraadhutti na salphise jechuun ofitti gadduu jalqaban. Haadha manaa isaanii waamaniiti “Maaliif iccitii koo eeguu dadhabde? Kan buuphaa dhalu handaaqqoodha malee nama miti” jechuun abboomaniin. Iccitiidha jedhamee wanta himame ariifatanii nama biraatti himuun, rakkoorra kan nama geessu ta`uusaa ibsaniif. Qe`ee itti kabajamanitti akka isaan salphistes ibsaniif. Kana booda obbo Zamadkuniif aadde Qalamuwaa gidduutti walamantaan

waan dhabameef manni isaanii nagaa dhabe. (Maddi; Abbaabbaa Tasfaayee fi oduu durii isaanii –Kitaaba Tokkoffaa)

Waan iccitiidha jedhame ariifatanii nama biraatti himuun rakkoof nama saaxila.

Gilgaala 9

Dubbisa armaan olitti dhiyaate irratti hundaa`uun gaaffilee itti aanan deebisaa.

1. Obbo Zamadkun icciti dhuunfaa isaa qisaasessuutiin rakkoon isarra ga`e maali?
2. Obbo Zamadkuun icciti dhuunfaa isaa eeggachuutu irra ture moo hin turre?

Iccitii eeguun mallattoo amala gaarii fi amanamummaa dha. Iccitiin, icciti dhuunfaa, icciti maatii, icciti hiriya, icciti ummataa fi biyyaa jedhamuun qoodamuu danda`a.

Iccitiin dhuunfaa, namoonni jireenya isaaniitti dhimma eenyuufiyyuu osoo hin ibsin qabatanidha. Iccitichi yoo beekamu ofirrattis ta`ee, nama biraarratti rakkoo uumuu danda`a. Sabaaba kanaaf, wanta iccitiidha jedhamee himame tokko of eeggannoon qabachuun yookiin tursiisuun barbaachisaadha.

Iccitii eeguun mallattoo amala gaarii ti.

Gilgaala 10

Gaaffilee itti aanan irratti mari`adhaa

1. Iccitii dhuunfaa eegu dhabbuun miidhaa akkamii fida?
2. Iccitii eeguun, mallattoo amala gaariiti kan jedhamuuf maaliif?

2.6 Malaammaltummaa

2.6.1 Malaammaltummaan Maali?

- *Qaamni hawaasaa kan malaammaltummaan hin miidhamne ni jira jettanii yaadduu?*
- *Malaammaltummaa balleessuuf gaheen barsiisotaa fi barattootaa maala`uu qaba?*

Malaammaltummaan namni tokko faayidaa itti hin dadhabinii fi hin barbaachifne argachuuf gocha raawwatamudha. Gara birootiin malaammaltummaan aangotti fayyadamuun karaa hintaaneen faayidaa dhuunfaa argachuuf gochaa raawwatamudha. Malaammaltummaan iddoon osoo hindaangessin, bakka kamittuu taanaan raawatamuu kan danda`u, gochaa seeraan alaati. Malaammaltummaan mana barumsaa keessatti raawwatamuu ni danda`a. Naannoo mana barumsaatti, haalaawwan malaammaltummaa barattootaan raawwataman keessaa kaneen armaan gadii jiran tuquu ni danda`ama.

- Hojii manaa yookiin qormaata ofitti amananii hojjachuurra, barataa biraa irraa waraabuu yookaan garagalchuu
- Qabeenya barataa biraa hatanii fudhachuu.
- Qabeenya mana barumsaa balleessuu yookaan fudhachuu.
- Yeroo dabarsuun mana barumsaa dhufuu yookiin yeroon osoo hin ga`in dursanii bahuu fi kkf

Haalaawwan malaammaltummaa barsiisotaan raawwataman ibsan keessaa muraasni;

- Barattoota ija walqixxeetiin ilaalu dhabuu yookiin loogii taasisuu.
- Karaa seeraan alaatiin barataaf qabxii dabaluu yookiin irraa hir`isuu.
- Yeroo barumsaa seeraan itti fayyadamuu dhabuu.
- Qabeenya mana barumsaa qisaassessuu.
- Seera mana barumsaatiif bitamuu dhabuu fi kkf tuquun ni danda`ma.

Gilgaala 11

Gaaffilee kanneen deebisaa.

1. Haalaawwan malaammaaltummaan itti raawwatamu tarreessaa.
2. Malaammaltummaa sadarkaa mana barumsaattii raawwataman ibsaa.

2.6.2 Gochaawwan

Malaammaltummaa Naannoo Mana Barumsaa fi Jireenyaatti Raawwataman.

- *Naannoo keessanitti gochaawwan malaammaltummaa ni raawwataman jettanii shakkitan jiruu? Yoo jiraatan maal faa dha?*

Bal`ina Malaammaltummaa

Barsiistuun Ayinaalam, barsiistuu yeroo ishee kabajjuu fi barnoota barsiistus sirriitti qopheessitee dhuftu turte. Yeroon booda garuu, ciminni ishee kun xiqqaataa dhuftu. Barfattee daree seenuu fi daftu daree bahuu jalqabdee. Barumsa ishee haala gaariin barsiisuu dhiifteetti. Qorumsi ishee akka qorumsa barsiisota biraa ifaa miti. Barsiisonni biroo waraqaa qorumsaa yemmuu deebisan, isheen garuu hin deebistu. Barattoota hundumaafuu qabxii saddeettamaa ol kennuun beekkamti. Walumaagalatti, barsiistuu kana irraa amaloota malaammaltummatu irraa mul`ata.

Gilgaala 12

Dubbisa armaan olitti dhiyaate bu`uureffachuun gaaffilee dhiyaatan deebisaa.

1. Rakkooleen barsiistuu kanaa maal maal akka ta`an ibsaa.
2. Barsiistuun kun amala ishii kana akka fooyyessitu yaada akkamii kennituuf?
3. Barsiistuun kun amala kana yoo hin fooyyeffattu ta`e, barattoota irratti rakkoolee akkamiitu uumamuu danda`u?

Naannoo jireenyaatti daandiiwwan malaammaltummaan itti raawwatamu kanneen adda addaa jiraachuu ni danda`u. Fakkeenyaaf, naannoo jireenya keessanitti duulli naannoo qulqulleessuu kan adeemsifamu yoo ta`e, namni naannoo keessanii hunduu duula naannoo qulqulleessuu kanaarratti hirmaachuu qaba.

Haata`u malee, namni duula naannoo qulqulleessuu qindeessu, namoonni biroo yeroo hirmaatan, maatiin isaa akka hin hirmaanne yoo godhe, kun fakkeenya malaammaltummaati.

Sababnis, namoota biraa irraa haala adda ta`een waan miseensota maatii isaa fayyadu waan raawwateefidha. Akkasumas, ganda isin jiraattanitti, bulchaan gandaa matta`aa adda addaa fudhatee gochaa tokko isiniif yookiin maatii keessaniif yoo raawwate, kunis gochaa malaammaltummaa ti.

Karaa biraatiinis, matta`aa naaf kennitan malee jechuun hoogantoonni gandaa mirga isin qabdan yookiin maatiin keessan argachuu qaban yoo isin dhabsiisan, kunis fakkeenya malaammaltummaati. Kanaan alattis, isin tapha yemmuu taphattan abbaa murtii tapha hooganuuf faayidaa kennuun

taphicha yoo injifattan, kun qabxii yookaan bu`aa malaammaltummaan argamedha.

Miidhaalee Malaammaltummaan

Gilgaala 13

Gaaffilee kanneen deebisaa.

1. Fakkeenyota mallattoo malaammaltummaa mana barumsaa keessatti mul`atan keessaa kanneen barattootaan raawwatamuu danda`an tarreessaa.
2. Malaammaltummaan, mana barumsaatti raawwatamu miidhaa akkamii geessisa?

Fidu

- Mana barumsaa keessatti hojiileen loogii akka dagaagan godha.
- Barattoota jiddutti waldhabbi uuma.
- Bulchiinsa mana barumsaa, barattootaa fi maatii irra fageessa.
- Adeemsi baruu barsiisuu akka gufatu godha.
- Amalli gadheen akka baballatu jajjabeessuu fi kkf.

Xumura Boqonnichaa

Heerri mootummaa, seera biyya tokkoo isa ol'aanaa yoo ta`u, seerri fi hojmaanni kamiyyuu heera waliin kan walsimu ta`uu qaba. Heerri mootum maa lammiileen mirga isaanitti akka fayyadamanii fi itti gaafatamummaa isaanii akka bahan gargaara.

Heeronni mootummaa naannoolee hee ra mootummaa Federaalaa bu`uraa godhachuun, akkasumas, haala qaba taman naannoosaanii yaada keessa galchuun qophaa`a. Heera mootum aatiin dabalatas, seeronni, danbiiw- wanii fi qajeelfamoonni hedduun jiru. Isaanis, kan qophaa`an heera mootu mmaa bu`uura godhachuuudhaani. Kaneen keessaas, inni tokko dambii mana barumsaati. Innis, adeemsa baruu fi barsiisuu seera qabeessa ta`e uumuuf tajaajila.

Hawaasa kamiyyuu biratti, seerri waan hundaayyuu, ol ta`uusaa, amanuun fudhachuun, olaantummaa seeraa jedhama. Biyya tokko keessatti, seerri ol'aanaa ta`ee yoo hin hojjanee fi

Olaantummaa seeraatiif bitamuun yoo hinjiraanne, warreen qaamaan dulloo man, daa`imman, namoonni hir`ina qaamaa qaban, qaamoleen hawaasaa kanneen lakkoofsaan xiqqaa ta`an rakkoon isaan mudachuu ni danda`a.

Lammiilee giddutti, garaagarummaan osoo hin jiraatin, namoonni hundinuu seeraan akka bulan sirni taasisu yoo jiraate, lammiileen seera duraatti walq ixxee ta`an jechuudha.

Aangoon waajjira tokko keessatti yookiin mana barumsaa keessatti, namoonni sadarkaalee ittigaafatamu mmaa adda addaa irratti ramadamanii jiran, hojiilee maal maal raawwachuu akka qaban ibsa. Akkasumas,maal maal irratti akka daangeffamuu qaban agarsiisa.

Iccitiin nama tokko qofaan yookiin hiriyoota gidduutti yookiin namoota kaayyoo walfakkaataa qabatanii walitti dhufan giddutti eegamee, nama,birootti osoo hin darbin dhimma dhoksaan qabamudha. Iccitiin dhuunfaa, namo onni dhimma nama kamittuu osoo hin himiin ofiin qabatanidha.

Malaammaltummaan, namni tokko faayidaa itti hin dadhabinii fi isaaf ta`uu hin qabne ofiitiif godhachuuf gocha raawwatudha. Naannoo mana barumsaattis, gochaawwan malaamm altummaa barattootaa fi barsiisotaan raawwataman ni jiru.

Jechoota Ijoo

Heera, Sanada seeraa, ragga`ee fi seerota hundaaf bu`uuraa ta`ee kan mootummaan tokkoo fi Ummanni biyya sanaa hordofuu qabanidha.

Seera, Heera mootummaa bu`uura godhate kan qophaa`u kuufama dambiiwwanii fi qajeelfamootaati.

Amala gaarii, Amala namootaa kan to`atu yookiin amala namootaarratti dhiibbaa kan godhu, kan hawaasni tokko fudhatee ittiin bulu. safartuu amala gaarii fi gaarii hin ta`iinii dha.

Iccitii, Nama tokkoon qofa yookiin namoota muraasa giddutti eegamee dhoksaan dhimma qabamudha

Sanada, Galmee murtiin itti galmaa`e dha

Raggaasisuu , Waan al tokko murtaa`e ture sirrii ta`uu isaa mirkaneessuu.

© MOE, FDR Ethiopia
Not to be republished

Gaaffilee keessa Deebii

I. Himoota armaan gadii dubbisuun, sirrii yoo ta'e "Dhugaa" dogoggora yoo ta'e "soba" jechuun deebisaa

1. Itoophiyaan, heera mootummaa mataashii kan hojiirra oollchite hin qabdu.
2. Olaantummaan seeraa abbootii aangoo hin ilaalu.
3. Ol'aantummaan seeraa yoo hin kabajamne qaamoleen hawaasaa rakkoon irra ga'u ni jiru.
4. Aangoo dura bu'aa mana barumsaa irratti daangaan hin godhamu.
5. Hojii manaa yookiin deebii qormaata kanneen biroo irraa garagalchuun malaammaltummaa miti.
6. Iccitii eeguun safartuu amala gaarii fi amanamummaati.

II. Kanneen "A" jalatti tarreeffaman kanneen "B" jalatti dhiyaatan keessaa filachuun walitti firoomsaa.

"A"

- ___ 1. Dhimmi nama tokko yookiin namoota muraasa gidduutti beekamee, namoota biroo dhoksuun qabamu.
- ___ 2. Seera biyya tokkoo isa ol'aanaa .
- ___ 3. kuufama dambiiwwanii fi qajeelfamootaa heera bu'uura godhatan
- ___ 4 . Safartuu amala sirrii ta'ee fi sirrii hinta'inii
- ___ 5 . Namni tokko faayidaa itti hin dadhabnee fi kan isaa kan hin tane argachuuf gochi raawwatamu

"B"

- A. Heera
- B. Malaammaltummaa
- C. Naamusa
- D. Iccitii
- E. Seera
- F. Deebii hin qabu

III. Gaaffilee armaan gadii dubbisuun deebii sirrii ta'e filadhu.

1. Kanneen armaan gadii keessaa barbaachisummaa heera kan mul'isu isa kami ?
 - A. Lammiileen mirga isaaniitti akka fayyadaman taasisa.
 - B. Lammiileen itti gaafatamummaa isaanii akka bahan godha.
 - C. Mootummaan dirqamoota isaa akka bahuu godha.
 - D. Hunduu deebiidha.
2. Kanneen armaan gadii keessa kaayyoo seera kan hin ta'in isa kami?
 - A. Mirgoota namummaa kabachisiisuu.
 - B. Haqummaa mirkaneessuu.
 - C. Walitti bu'insa cimsuu.
 - D. Nageenya mirkaneessuu.
3. Waa'ee malaammaltummaa kan ibsu kami?
 - A. Of qofa jaallachuu.
 - B. Bu'aa seeraan ala argachuudha.
 - C. Karaa seeraan alaatiin qabeenya dhuunfaa tuulachuudha.
 - D. Hunduu deebiidha.

4. Dhimmi namni tokko umrii isa guutuu namoota birootti hin himiin turu _____ iedhamuun beekama.

A. Iccitii maatii

B. Iccitii hiriyyaa

C. Iccitii biyyaa

D. Iccitii dhuunfaa

IV. Gaaffilee armaan gadiif deebii gabaaba keenni.

1. Gochaalee malaammaltummaa kanneen barsiisotaan raawwatamuu danda'an keessa sadi barreessaa.

2. Mana barnootaa tokko keessatti danbiin maaf barbaachisa? Sabaaboota sadi kenna.

© MOE, FDR Ethiopia
Not to be republished